

Järjestökuuleminen saavutettavuusvaatimuksista – Kehitysvammaliiton kirjallinen lausunto

3.6.2022.

Alkusanat

Kehitysvammaliitto on jo pitkään tehnyt yhteistyötä Etelä-Suomen aluehallintoviraston (avi) saavutettavuuden valvonnan yksikön kanssa. Meille avi on näyttäytynyt erittäin asiantuntevana ja valvontatyölle sitoutuneena viranomaisena. Avi on myös tiedottanut saavutettavuudesta ymmärrettävästi ja laaja-alaisesti.

Kognitiivinen saavutettavuus ja selkokieli

On tärkeää, että teknisten saavutettavuusvaatimusten lisäksi avi on viestinnässään painottanut kognitiivisen saavutettavuuden, kuten selkeiden ja ymmärrettävien sisältöjen merkitystä. Toivomme, että avi muistaa pitää kognitiivista saavutettavuutta esillä myös jatkossa. Tällä hetkellä lainsäädännön vaatimukset eivät juuri huomioi kognitiivista saavutettavuutta. Arvioimme kuitenkin, että Suomessa on noin 700 000 ihmistä, jotka tarvitsevat selkokieltä. Kielen täytyy olla tarpeeksi helppoa ja ymmärrettävää, jotta suuri joukko ihmisiä ei jää palvelujen ulkopuolelle ja syrjäydy liian vaikean kielen ja sisältöjen vuoksi.

Lainsäädännössä vain saavutettavuusvaatimusten perusteluissa on mainittu ymmärrettävyys. On tärkeää löytää selkeät kriteerit, miten esimerkiksi ymmärrettävyyden toteutuminen varmistetaan. On syytä selvittää, voidaanko esimerkiksi terveyteen, työn tekemiseen, opiskeluun tai liikkumiseen liittyvissä palveluissa, palvelun olennaisimmissa osissa edellyttää selkokielen käyttöä. Selkokielen avulla voidaan määrittää toteutuvaksi tietty ymmärrettävyyden taso, ja tähän on jo olemassa valmis kriteeristö (<https://selkokeskus.fi/selkokieli/selkokielen-mittari/>).

Kuinka hyvin järjestönne jäsenet tuntevat saavutettavuusvaatimukset? Kuinka olette edistäneet tai aiotte edistää heidän tietoisuuttaan saavutettavuusvaatimuksista?

Järjestömme henkilökunta tuntee vaatimukset osittain. Meillä on työntekijöitä, joilla on erittäin hyvä saavutettavuusosaaminen ja ymmärrys lainsäädännön vaatimuksista. Toisaalta meillä on työntekijöitä, joiden tuntemus vaatimuksista on vielä melko vähäistä. Tämän vuoksi olemme pitäneet sisäisiä saavutettavuuskoulutuksia, joissa olemme käyneet läpi lainsäädännön vaatimuksia. Koulutuksia on tulossa myös lisää. Tarkoitus on jatkossa muistuttaa henkilökuntaamme vaatimuksista myös säännöllisesti. Esimerkiksi seuraavaksi tulemme muistuttamaan kaikkia liiton työntekijöitä siitä, ettei teksti- tai kuvamateriaalista sisältöä tule esittää kuvatiedostona. Saavutettavuus on prosessi, jota on syytä pitää esillä ja kehittää pitkäjänteisesti.

Olemme edistäneet saavutettavuutta myös muissa järjestöissä

Olemme tarjonneet saavutettavuusapua 32:lle muulle järjestölle Papunet-verkkopalvelun hankkeessa. Tarjosimme koulutusta, arvioimme järjestöjen verkkosivujen saavutettavuuden, listasimme sivustoista löytyneet saavutettavuusongelmat ja tarjosimme ongelmiin korjausehdotukset. Tässä prosessissa onnistuimme lisäämään hankkeeseen osallistuneiden järjestöjen saavutettavuusosaamista sekä parantamaan heidän sivustojensa saavutettavuutta. Tämä on ollut todella tärkeä apu ja tällaista sparrausapua tulisi tarjota myös jatkossa. Sostin kesällä 2019 tekemän kyselytutkimuksen (N=60) mukaan vain kolmella järjestöllä oli itsellään saavutettavuusosaamista ja/tai resursseja

saavutettavuustyölle. Monella järjestöllä on usein pienet resurssit, jolloin maksulliset koulutukset ja arvioinnit ovat käytännössä mahdottomia.

Lisäksi ylläpidämme saavutettavuussivustoa, jossa tarjoamme tietoa ja ohjeita saavutettavuudesta ja helppokäyttöisyydestä. Saavutettavuusasiantuntijamme myös antaa maksutonta neuvontaa muille järjestöille.

Oletteko havainneet muutosta aiempaan?

Saavutettavuudesta puhutaan nykyään selvästi enemmän, sitä osataan vaatia ja ihmiset osaavat kysyä paremmin neuvoa. Digipalvelulain ansioista saavutettavuuskeskustelu on myös syventynyt. Aiemmin puhuttiin enemmän perusasioista, kuten otsikkotasoista ja kuvien tekstivastineista. Myös kognitiivisen saavutettavuuden merkitys ymmärretään paremmin, kuten verkkosivujen helppokäyttöisyyden merkitys, kielellinen saavutettavuus ja selkokielen merkitys. Kognitiivisen saavutettavuuden toteutumisessa käytännössä tarvitaan kuitenkin lisää resursseja: esimerkiksi laajasti selkokielen koulutusta eri organisaatioissa.

Valitettavasti törmäämme myös edelleen sivustoihin, joissa on teknisen saavutettavuuden kannalta ongelmallisia kohtia. Osittain tämä on sivustoa ylläpitävän organisaation ja sisällöntuottajien vastuulla.

Eriyisen huolestuttavaa on kuitenkin se, että usein sivuston tekninen kehittäjä ei ole osannut tehdä sellaista sivustoa, joka täyttäisi lainsäädännön vaatimukset. Puutteita saattaa olla ihan perusasioissa. Tämä siitäkkin huolimatta, että kehittäjät ovat usein mainostaneet sivustoillaan saavutettavuusosaamistaan ja saattaneet jopa tarjota saavutettavuuden arviointipalveluja ja koulutuksia. Tämä on ongelmallista tilaajan kannalta. On kohtuutonta olettaa, että teknisestä kehitystyöstä maksavan tilaajan pitäisi vielä itse varmistaa oman sivustonsa saavutettavuus ja/tai teknisen kehittäjän saavutettavuuden osaamisen todellinen taso.

Mihin avin valvontaa pitäisi kohdistaa vuonna 2022 ja miksi? Kuinka hyvin verkkosivustojen ja mobiilisovellusten kattavan valvonnan otanta vastasi odotuksianne?

Mielestämme vuonna 2021 kattavassa valvonnassa mukana olleet sivustot ja mobiilisovellukset oli valittu hyvin. Mukaan oli valittu kattavasti kansalaisille tarjottavia peruspalveluja: terveydenhuolto, poliisi, liikenne- ja matkustuspalvelut, työllisyyspalvelut ja opiskeluun liittyvät sivustot. Samanlaiset valintaperusteet ovat hyviä myös vuonna 2022. Toivomme, että jatkossa kattavan valvonnan alle otetaan kuitenkin enemmän verkkosivustoja ja erityisesti mobiilisovelluksia. Vuonna 2021 kattavassa valvonnassa oli mukana vain neljä (4) mobiilisovellusta.

Haluamme pitää puheenvuoron 14.6.2022 klo 13.00–15.00 järjestettävässä tilaisuudessa.

Helsingissä 3.6.2022 Kehitysvammaliitto ry.

Susanna Hintsala
toiminnanjohtaja

Tapio Haanperä
saavutettavuusasiantuntija